Μήπως το Ίντερνετ διαμορφώνει άβουλους πολίτες; (Αγγελική Στουπάκη)

Categories : ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Date : 28 Ιουλίου, 2008

Επιφανείς «χρήστες» του Διαδικτύου εκφράζουν ανησυχία ότι επηρεάζει αρνητικά την ικανότητα συγκέντρωσης και στοχασμού

«Τα τελευταία χρόνια έχω την αίσθηση ότι κάποιος ή κάτι έχει πειράξει τον εγκέφαλό μου, αναδιατάσσοντας το νευρικό κύκλωμα, αναπρογραμματίζοντας τη μνήμη. Δεν το χάνω το μυαλό μου -απ' όσο μπορώ να κρίνω- αλλά το αισθάνομαι να αλλάζει. Και το καταλαβαίνω περισσότερο όταν διαβάζω. Η ικανότητα που είχα να βυθίζομαι σε μια αφήγηση ή να παρακολουθώ μια περίπλοκη επιχειρηματολογία έχει μειωθεί δραστικά. Τώρα η συγκέντρωσή μου αρχίζει να περισπάται μετά δυο - τρεις σελίδες. Γίνομαι νευρικός, χάνω τη σειρά, αρχίζω να αναζητώ κάτι άλλο να κάνω. Το βαθύ διάβασμα που πριν μου ερχόταν τόσο φυσικά, τώρα έχει γίνει αγώνας».

«Νομίζω πως ξέρω τι συμβαίνει. Εδώ και πάνω από μια δεκαετία περνάω πολύ χρόνο στο Ιντερνετ, ψάχνοντας και σερφάροντας και ενίοτε συνεισφέροντας στις βάσεις δεδομένων. Το Διαδίκτυο υπήρξε θεόσταλτο δώρο για μένα ως συγγραφέα. Ερευνα που άλλοτε χρειαζόταν μέρες ψαξίματος σε αρχεία εφημερίδων και βιβλιοθήκες, τώρα μπορεί να γίνει μέσα σε λίγα λεπτά. Αλλά η εύκολη πρόσβαση σε αυτήν την απίστευτα πλούσια πηγή πληροφοριών έχει το τίμημά της. Οπως επισήμανε ο θεωρητικός των μέσων επικοινωνίας Μάρσαλ Μακλούαν τη δεκαετία του '60, τα media δεν είναι απλώς παθητικά κανάλια πληροφοριών. Προμηθεύουν το υλικό για σκέψη, αλλά επίσης διαμορφώνουν τη διαδικασία της σκέψης. Και αυτό που φαίνεται να κάνει το Διαδίκτυο είναι να ψαλιδίζει την ικανότητά μου για συγκέντρωση και στοχασμό. Το μυαλό μου τώρα περιμένει να πάρει τις πληροφορίες με τον τρόπο που το δίκτυο τις διανέμει: με μια γοργοκίνητη ροή σωματιδίων. Κάποτε ήμουν δύτης στη θάλασσα των λέξεων. Τώρα τρέχω στην επιφάνεια σαν παιδί πάνω σε τζετ σκι».

Στο τεύχος Ιουνίου του μηνιαίου περιοδικού The Atlantic, πολιτιστικής επιθεώρησης με μεγάλη απήχηση στην προοδευτική ελίτ των ΗΠΑ, ο Νίκολας Καρ -τέως διευθυντής της Harvard Business Review- ομολογεί ότι φοβάται πως η «κουλτούρα του Διαδικτύου» επηρεάζει αρνητικά τους διανοητικούς μηχανισμούς μας: Τον τρόπο που διαβάζουμε και απομνημονεύουμε, μα κυρίως την ικανότητά μας για συγκέντρωση. Και το άρθρο του -που έγινε και το θέμα του εξωφύλλου στο τεύχος, με

τον τίτλο «Is Google Making us Stupid?» («Μας αποβλακώνει το Google;»)- φαίνεται πως άγγιξε γυμνό νεύρο, γιατί βρήκε μεγάλη ανταπόκριση: «Είναι αλήθεια πως, βυθισμένοι καθώς είμαστε στο διανοητικό multitasking, μόλις καθήσουμε να διαβάσουμε ένα πολυσέλιδο ντοκουμέντο ή ένα βιβλίο, νιώθουμε δυσφορία έπειτα από μερικές παραγράφους. Γυρίζουμε σελίδα και είμαστε έτοιμοι να πατήσουμε τα πλήκτρα για κάποιο link», συμφωνεί ο Αντριου Σάλιβαν, Βρετανός φιλελεύθερος διανοούμενος, συνεργάτης και αυτός του Atlantic.

Μικρά κείμενα

Και ο Λέοναρντ Πιτς, δημοσιογράφος της «Χέραλντ Τρίμπιουν» βραβευμένος με Πούλιτζερ, υπερθεματίζει: «Διαβάζω την Atlantic και ανακαλύπτω ότι δεν είμαι ο μόνος που χάνω τη συνήθεια της ανάγνωσης. Εχω την τάση πλέον να αφομοιώνω τα κείμενα σε μικρά κομματάκια. Δώστε μου ένα κείμενο περισσότερων σελίδων και με πιάνει αμέσως η ακατάσχετη επιθυμία να κοιτάξω το e-mail μου. Πριν από μερικές μέρες μου έδωσαν ένα βιβλίο για να γράψω κριτική. Είχα πολύ μικρό χρονικό περιθώριο για να το διαβάσω και μου φάνηκε τρομερά κουραστικό - να υποχρεωθώ να καθήσω για ώρες σε μια πολυθρόνα. Το έκανα, αλλά είχα μια αίσθηση κενού, ενοχής επειδή έμεινα απομακρυσμένος για τόσο πολύ από τον κόσμο».

Ο Νίκολας Καρ δεν είναι κανένας εχθρός της τεχνολογίας και της προόδου. Είναι ένας ειδικός των επικοινωνιών που γράφει βιβλία για τη νέα ψηφιακή κουλτούρα -το τελευταίο, με τίτλο The Big Switch: Rewiring the World, εκδόθηκε πριν από μερικούς μήνες- ενώ είναι επίσης ένας δραστήριος «μπλόγκερ». Απλώς εκφράζει τις αμφιβολίες και τις ανησυχίες του απέναντι σε κάτι που έχει αναδειχθεί σε σύγχρονο τοτέμ. Γνωρίζει, άλλωστε, ότι πάντα η τεχνολογική πρόοδος προκαλούσε αντιδράσεις. Αναφέρει την ανησυχία του Σωκράτη -όπως παρουσιάζεται στον «Φαίδρο» του Πλάτωνα- ότι η διάδοση της γραφής θα οδηγήσει τους ανθρώπους να μην ασκούν τη μνήμη τους και να δέχονται πληροφορίες χωρίς την κατάλληλη διδασκαλία. Αλλά και τον 15ο αιώνα, η εφεύρεση της τυπογραφίας από τον Γουτεμβέργιο προκάλεσε αντιδράσεις από λογίους που φοβούνταν ότι η διαθεσιμότητα των βιβλίων θα έκανε τους ανθρώπους «διανοητικά οκνηρούς» και θα είχε καταστρεπτικές συνέπειες στην κοινωνική δομή.

Σκεπτικισμός

«Πράγματι, πρέπει να είμαστε σκεπτικιστές απέναντι στον σκεπτικισμό» γράφει ο Καρ. Ωστόσο, η αίσθηση ότι η κουλτούρα του Ιντερνετ έχει ανησυχητικές παράπλευρες συνέπειες εκφράζεται όλο και πιο συχνά και ο Καρ σίγουρα δεν είναι ο πρώτος που διατυπώνει τους φόβους του. Το Google έχει γίνει από καιρό στόχος επικρίσεων για τη φιλοδοξία του να οργανώσει «όλη τη γνώση του κόσμου» και για τη δυνατότητα μιας μηχανής αναζήτησης να απομνημονεύει όλες τις «κινήσεις» των

χρηστών που έχουν γίνει στη διάρκεια των δέκα χρόνων της ύπαρξής του. Ο γίγαντας του Διαδικτύου υπόσχεται ότι θα χρησιμοποιήσει αυτά τα στοιχεία μόνο για να βελτιώσει τις υπηρεσίες του, κανένας όμως δεν μπορεί να εγγυηθεί ότι αυτή θα είναι η αποκλειστική «αξιοποίησή» τους.

Οπως σημειώνει ο Καρ, οι νεαροί «συνιδρυτές» του Google, ο Σεργκέι Μπριν και ο Λάρι Πέιτζ, μιλούν συχνά για την επιθυμία τους να μετατρέψουν την μηχανή αναζήτησης που επινόησαν σε τεχνητή νοημοσύνη, ένα είδος HAL (όπως στην «Οδύσσεια του Διαστήματος» του Κιούμπρικ) που θα μπορούσε να προσαρτηθεί άμεσα στον εγκέφαλό μας. «Η τέλεια μηχανή αναζήτησης είναι έξυπνη όπως ο άνθρωπος - ή και εξυπνότερη», είπε ο Πέιτζ πριν από μερικά χρόνια. Και σε μια συνέντευξη στο «Νιούζγουικ», ο Μπιν είπε: «Σίγουρα αν είχατε όλες τις πληροφορίες του κόσμου άμεσα συνδεμένες με τον εγκέφαλό σας ή με έναν τεχνητό εγκέφαλο ευφυέστερο από τον δικό σας, θα ήταν προς όφελός σας».

Τεχνητή νοημοσύνη

Αυτή η υπόθεση ότι «είναι προς όφελός μας» να συμπληρωθεί ή και να αντικατασταθεί ο εγκέφαλός μας με μια τεχνητή νοημοσύνη, προκαλεί ανησυχία στον Καρ. «Υποδεικνύει μια πεποίθηση ότι η ευφυΐα είναι το προϊόν μιας μηχανικής διαδικασίας, μιας σειράς βημάτων που μπορούν να απομονωθούν, να μετρηθούν και να βελτιωθούν. Στον κόσμο του Google δεν υπάρχει χώρος για την ομίχλη του στοχασμού. Η αμφιβολία, το διφορούμενο, δεν αποτελεί δρόμο για τη βαθύτερη αντίληψη, αλλά ένα μικρόβιο που πρέπει να εξουδετερωθεί. Το ανθρώπινο μυαλό είναι ένας ξεπερασμένος υπολογιστής που χρειάζεται να γίνει πιο γρήγορος και με μεγαλύτερη περιεκτικότητα».

Ο Καρ προχωρεί για να δώσει και μια άλλη, οικονομική, διάσταση του θέματος. «Η ιδέα ότι το μυαλό μας πρέπει να λειτουργεί σαν μια γρήγορη μηχανή επεξεργασίας δεδομένων δεν είναι ενσωματωμένη μόνο στη λειτουργία του Ιντερνετ, αλλά αποτελεί και το κυρίαρχο επιχειρηματικό μοντέλο του Διαδικτύου. Οσο γρηγορότερα σερφάρουμε στο Διαδίκτυο τόσο περισσότερες ευκαιρίες αποκτά το Google και άλλες εταιρείες να συλλέγουν πληροφορίες για μας και να μας τροφοδοτούν με διαφημίσεις. Οι περισσότεροι ιδιοκτήτες εμπορικών εταιρειών του Ιντερνετ έχουν οικονομικό συμφέρον να συλλέγουν τα ψίχουλα δεδομένων που αφήνουμε πίσω μας από link σε link. Το τελευταίο πράγμα που θέλουν αυτές οι εταιρείες είναι να ενθαρρύνουν το ήρεμο διάβασμα ή την αργή, συγκεντρωμένη σκέψη. Εχουν οικονομικό συμφέρον να μας οδηγούν στην περίσπαση».

(Πηγή: "Καθημερινή" 13/7/2008)